

Piotr Głowacki

"Polska teologia życia mistycznego (1914-1939)", Stanisław Urbański, Warszawa 1995 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 34/1, 265-267

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Stanisław Urbański, *Polska teologia życia mistycznego (1914-1939)*, Warszawa 1995, 401.

Dobrze się stało, że listę polskiej literatury z zakresu teologii duchowości powiększyła pozycja o tak potrzebnej tematyce jaką podjął w swej książce ks. prof. Stanisław Urbański. Prezentowana praca to owoc naukowo-badawczych działań prowadzonych na Wydziale Teologicznym Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie przy Katedrze Teologii Życia Duchowego. Jest ona rzetelnym i kompetentnym studium ukazującym stan teologii życia mistycznego w Polsce w okresie XX-lecia międzywojennego. W wyniku przebadania bogatego zasobu tekstów źródłowych z dziedziny przeżyć i traktatów mistycznych, pozycja ta zyskuje szczególną rangę. O jej wartości stanowi również to, że Autor stanu teologii życia mistycznego w Polsce w okresie XX-lecia międzywojennego nie ogranicza do jakiegoś aspektu, ale w sposób systematyczny, pełny i wyczerpujący przedstawia to zagadnienie. Książka ta jest cenną i dlatego, że daje tak potrzebną i właściwą orientację czytelnikowi w zakresie mistyki chrześcijańskiej. Zwłaszcza, że ma to miejsce w sytuacji kiedy współczesna duchowość polska spotyka się na niebezpiecznej ścieżce konfrontacji z apersonalną mistyką orientalną, propagującą nauki wszelkiego rodzaju „guru” i „mistrzów medytacji transcendentalnej”, która wzbudza zainteresowanie wśród katolików. Takie stanowisko podziela ks. Urbański (s. 10), podejmując się ukazania bezdyskusyjnych wartości mistyki chrześcijańskiej, ponieważ właściwa formacja duchowej postawy chrześcijańskiej nie jest możliwa w oderwaniu od zagadnień związanych z życiem mistycznym. Rozwój życia duchowego, szkół duchowości jak i odnowa życia religijnego nie nastąpią bez odwołania się do mistyki. Dlatego warto w tym kontekście posłużyć się mądrością wyrażoną w słowach: „cudze chwalicie a swego nie znacie” jako formą zachęty do sięgnięcia po tę lekturę. Książka składa się ze wstępu, trzech części i zakończenia.

Autor we wstępie przedstawia bardzo żywy na zachodzie Europy od końca XIX wieku ruch teologiczny oraz religijny. Główne bowiem myśli odrodzeniowe w duchowości Europy Zachodniej, będąc znane polskim teologom, miały wpływ na twórczość rodzimą. Zarysowane zatem tło epoki pozwala na wyraźniejsze uwidocznienie aktualności zagadnienia zawartego w problematyce pracy. Stąd przesłedzenie stanowisk poszczególnych szkół duchowości wobec problemów związanych z mistyką oraz ich oddziaływania na wiernych, stwarza możliwość uzyskania adekwatnych wniosków.

Struktura myśli pierwszej części ma zasadniczo odniesienia do podstaw dogmatycznych. Najpierw jednak autor bardzo wnikliwie wyjaśnia pojęcie mistyki. Dzięki temu czytelnik zyskuje jasne rozumienie tegoż zagadnienia. Słuszność takiego podejścia przez autora tłumaczy fakt, że życie mistyczne kojarzy się w świadomości wielu ludzi

z wyjątkowymi i nadzwyczajnymi przeżyciami duchowymi, dostępnymi jedynie dla niektórych osób. Tymczasem pierwiastki życia mistycznego zawiera już pierwszy świadomy akt wiary, będący przyjęciem Słowa Bożego i akceptacją Jezusa Chrystusa. Do takiej jednak postawy dysponuje człowieka łaska uświęcająca, która leży u podstaw życia mistycznego. Jest ona – jak zauważa ks. U r b a ń s k i – „*spełnieniem tego tajemnego zamieszkania Trójcy Świętej w duszy ludzkiej, które Chrystus zapewnił wszystkim miłującym Go i przestrzegającym Jego nauk*” (s. 44). Uzdolnienie człowieka do życia mistycznego Autor dostrzega w obdarowaniu nadprzyrodzonym wiarą, nadzieją i miłością. Szczególną zaś rolę w procesie uświęcenia człowieka i wprowadzania go w coraz wyższe stany zjednoczenia mistycznego z Bogiem Autor przypisuje Duchowi Świętemu. Wykazując, że sam początek życia duchowego mieści w sobie początek życia mistycznego, stwierdza on, iż „*do kontemplacji są powołani wszyscy będący w stanie łaski uświęcającej, która jak w zarodku zawiera w sobie to wszystko, co jest potrzebne do rozkwitu życia duchowego*” (s. 135). Zaakceptowanie tej zasady w życiu duchowym – zdaniem Autora – jest bardzo ważne, ponieważ ktoś, kto nie ma zrozumienia dla życia kontemplacyjnego, nigdy nie pozbędzie się niedoskonałości.

Druga część traktuje o zjednoczeniu mistycznym z Bogiem. Naturę tego zjednoczenia autor przedstawia od strony procesu. Analizując poszczególne etapy procesu, zauważa on, że „*zjednoczenie mistyczne ma charakter wolitywny a nie istotowy i wyraża się w transformacji ducha ludzkiego przez miłość, przy zachowaniu odrębności osób*” (s. 151). Jego też zdaniem, naturę mistycznego zjednoczenia z Bogiem najlepiej opisuje św. Jan od Krzyża, który zjednoczenie to określa jako stan, polegający „*na tak całkowitym wtopieniu woli duszy w wolę Boga, by nie tylko nie było w niej nic przeciwnego woli Bożej, ale żeby we wszystkim i całkowicie poruszenia jej stanowiły jedno z wolą Bożą*” (s. 151). Autor trafnie zauważa, że mistyczne zjednoczenie z Bogiem przez miłość człowiek osiąga po długich próbach oczyszczenia – czynnych i biernych oczyszczeniach zmysłów oraz ducha. Natomiast rzeczową refleksją nad doświadczeniami mistycznymi akcentuje prawdę, że w miarę rozwoju życia mistycznego Bóg pogłębia w człowieku, bez pogwałcenia praw ludzkiego rozwoju, swoją własną aktywność i uzdalnia go do przyjęcia coraz to większych darów duchowych.

W trzeciej części ks. U r b a ń s k i opisując stopnie zjednoczenia mistycznego z ogromną pieczołowitością poddaje analizie kolejne ich etapy. Rozpoczynając od zjednoczenia niedoskonałego (tj. modlitwy odpocznienia), poprzez zjednoczenie proste i zjednoczenie ekstazyjne a kończąc na zjednoczeniu przekształcającym (tj. małżeństwie duchowym), autor odsłania systematycznie jak w sferze ducha dochodzi do największej zażyłości z Bogiem. Wyjaśnia on również, że zjednoczeniu mistycznemu mogą towarzyszyć nadzwyczajne zjawiska mistyczne. W opinii Autora nie stanowią one jednak o istocie zjednoczenia mistycznego oraz nie są ścisłym jego dowodem. Dlatego bardzo cennymi i jednocześnie pomocnymi w określeniu prawdziwości zjawisk nadzwyczajnych są podane kryteria rozpoznania objawienia.

Praca ta jest przykładem bardzo sumiennej, fachowej i kompetentnej analizy życia mistycznego. Stanowi bardzo duży wkład w rozwój teologii duchowości w Polsce, ponieważ jest pierwszym syntetycznym opracowaniem myśli rodzimych autorów

piszących na temat życia mistycznego. W zawsze też trudnej do rozpoznania i uchwycenia tajemnicy życia mistycznego może być przewodnikiem. Oddana zaś do rąk czytelników przyczyni się do kształtowania właściwych postaw w wierze.

Ks. Piotr Głowacki

Ks. Piotr G ł o w a c k i – dr, ojciec duchowny alumnów WSD we Włocławku.

E. Q i m r o n and J. S t r u g n e l l, in consultation with Y. S u s s m a n n, and with contribution by Y. S u s s m a n n and A. Y a r d e n i, *Qumran Cave 4. V. Miqṣat Ma'āšeh ha-Torah* (Discoveries in the Judaean Desert X), Clarendon Press, Oxford 1994, in folio, XIV + 235 + VIII Plates.

Publikacja jest poświęcona zagadkowemu dokumentowi, który zidentyfikowano w 1956 r. i początkowo nazwano misznaickim (4QMishn), a następnie nadano mu tytuł *Miqṣat Ma'āšeh ha-Tōrāh* (4QMMT) – „nieco przepisów Tory” od słów znajdujących się w ostatniej części dokumentu.

Prowizorycznie odtworzony tekst dokumentu został wcześniej udostępniony kilku uczynom do dyskusji. Na sześciu rękopisach (4Q394–399 4QMMT^{a-f}) zachował się tekst środkowej i końcowej części dokumentu, który obejmuje około 130 linijek. Według E. Qimrona zawiera on około 2/3 oryginalnego dokumentu, którego początek całkowicie zaginął. Dokument ma charakter unikalny pod względem języka, stylu i treści. Dotyczy on sposobu realizacji części przepisów Tory Mojżesza przedstawione przez ugrupowanie „separatystów”.

Bibliografia i dyskusje na temat MMT można znaleźć w publikacji noszącej tytuł *Qumran Cave Four and 4QMMT. Special Report*, ed. Z. J. K a p e r a (Kraków 1991) oraz w *The Qumran Chronicle (MMT Once Again)* Vol 4, no. 1/2 (Cracow, June 1994). Znaczącym głosem w dyskusji na temat 4QMMT jest publikacja B. W. W. D o m b r o w s k i' e g o *An Annotated Translation of Miqṣat Ma'āšeh ha-Tōrā (4QMMT)*. (Kraków – Weenzen 1993) oraz art. O. B e t z a pt. *The Qumran Halakhah Text Miqṣat Ma'āšeh Ha-Tōrāh (4QMMT) and Sadducean, Essene, and Early Pharisaic Tradition* (w: *The Aramaic Bible: Targums in their Historical Context*, Sheffield 1994, ss. 184–209). Z wstępujących omówień MMT na uwagę zasługuje także syntetyczne przedstawienie dokumentu, które podał E. Q i m r o n w art. *Miqṣat Ma'āšeh Hatorah*, w: *The Anchor Bible Dictionary* (Vol. 4, NY 1992, s. 843–845).

Na oficjalne wydanie MMT składa się „Słowo wstępne” Johna S t r u g n e l l a (ss. VII–VIII), Elishy Q i m r o n a i Emanuela T o v a (s. IX), „Wykaz skrótów” (ss. XI–XIV), „Wstęp” (ss. 1–2), teksty (ss. 3–42), tekst złożony (ss. 43–63), „Język” (pp. 64–108), „Charakter literacki i sytuacja historyczna” (ss. 109–121), „Halacha” (ss. 123–177), Apendyks 1: „Historia halachy i zwoje znad Morza Martwego” autorstwa Y. S u s s m a n n a (ss. 179–200), Apendyks 2: „Dodatkowe spostrzeżenia tekstualne